МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

КІРОВОГРАДСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Серія:

Філологічні науки (мовознавство)

Випуск 136

Кіровоград – 2015

ББК 81.2(3)
Н 34

Наукові записки. – Випуск 136. – Серія: Філологічні науки (мовознавство) – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. – 592 с.

До Наукових записок увійшли статті, присвячені дослідженню актуальних питань теорії та практики перекладу, прикладної лінгвістики, граматики і методичних аспектів підготовки сучасного вчителя іноземних мов та перекладача.

Збірник розрахований на наукових працівників, викладачів, студентів факультетів іноземних мов.

Друкується за ухвалою вченої ради Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
(протокол № 7 від 26.12.2014 року).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

1. Олег Семенюк – доктор філологічних наук, професор (відповідальний редактор).
2. Григорій Клочек – доктор філологічних наук, професор.
3. Болеслав Кучинський – кандидат філологічних наук, професор.
4. Василь Лучик – доктор філологічних наук, професор.
5. Володимир Манакін – доктор філологічних наук, професор.
6. Василь Марко – доктор філологічних наук, професор.
7. Володимир Панченко – доктор філологічних наук, професор.
8. Валентина Паращук – кандидат філологічних наук, професор.
9. Василь Ожоган – доктор філологічних наук, професор.
10. Олег Поляруш – кандидат філологічних наук, професор.
11. Олена Семенець – доктор філологічних наук, професор.
12. Олександр Білоус – кандидат філологічних наук, професор (відповідальний за випуск).

Статті подано в авторській редакції.

© Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2015

УДК 811.161.2’371.623: 811.161.2’373.611

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛЬОВІ ВЛАСТИВОСТІ СКЛАДНОНУЛЬСУФІКСАЛЬНИХ АД’ЄКТИВІВ З ДІЄПРИКМЕТНИКОВИМ, ДІЄСЛІВНИМ, ПРИСЛІВНИКОВИМ І ЗАЙМЕННИКОВИМ КОМПОНЕНТАМИ

Ольга МІЗІНА (Полтава, Україна)

У статті окреслено деривaційні, структурно-семантичні й функціональні можливості узуальних та індивідуально-авторських ад’єктивних композитів з матеріально не вираженим суфіксом з дієприкметниковим, дієслівним, прислівниковим і займенниковим компонентами, з’ясовано їх місце, роль та сфери функціонування в сучасній українській мові.

***Ключові слова**: нульовий суфікс, формант, нульсуфіксальний спосіб словотвору, узуальний дериват, ІАН (індивідуально-авторський новотвір), ад’єктивний складнонульсуфіксальний композит, мотивований, напівмотивований, немотивований дериват.*

This article dwells on derivational, structural-semantic and functional capabilities of usual and specifically authorial adjectival composites with non-material suffix, which has participial, verbal, adverbial and pronominal components. The author of the article has found out their place, role and the sphere of functioning in the modern Ukrainian language.

***Keywords**: zero suffix, formant, method of derivation with zero suffix, usual derivative, SAN (specifically authorial neologism), adjectival composite with zero suffix, motivated, half-motivated, non-motivated derivative.*

Поняття нульової морфеми в лінгвістичну науку вперше ввів І. Бодуен де Куртене. Його вчення далі розвивалося в працях зарубіжних та українських мовознавців Е. Балаликіної, Г. Бикової, П. Білоусенка, О. Земської, В. Лопатіна, В. Маркова, Г. Марчанда, Г. Ніколаєва, З. Оліверіуса, О. Тихонова, Л. Третевич та ін. Ці ідеї не знайшли серед учених одностайної підтримки. Однак на сучасному рівні розвитку дериватології все більше науковців визнають нульову морфему не тільки серед словозмінних, а й серед словотворчих афіксів. Поширеною є думка про те, що нульовим суфікс може бути тільки при словотворі іменника. Що ж до прикметників, то навіть серед тих мовознавців, які визнають поняття нульової морфеми, відсутня одностайність у поглядах на цей компонент як морфему чи дериватему. Принагідно про словотвірні типи прикметників з матеріально не вираженим суфіксом згадувалося в роботах П. Білоусенка, А. Грищенка, А. Звєрева, Н. Звєрковської, О. Земської, Ж. Колоїз, В. Лопатіна, О. Рудь, І. Торопцева та ін.

Визначні дериватологи П. Білоусенко, О. Земська, В. Лопатін та молоді вчені Т. Біленко, В. Васильченко, І. Процик та ін., слушно зауважують, що нульсуфіксальний засіб творення прикметників існує як у чистому вигляді, так і в складі змішаних способів словотворення.

Серед ад’єктивів, утворених за участі форманта з нульовим суфіксом помітне місце займають ад’єктивні композити з дієприкметниковим, дієслівним, прислівниковим і займенниковим компонентами. Дотепер складнонульсуфіксальні деривати з матеріально не вираженим формантом зокрема і композити досліджуваного словотвірного типу, утворені за структурами «дієприкметник (ДПР) + іменник (І) + нульовий суфікс (***ø***) + закінчення ***-ий***», «прикметник (П) + ДПР + ***ø*** + ***-ий***», «дієслово (Д) + І + ***ø*** + ***-ий***», «П + Д + ***ø*** + ***-ий***», «прислівник (ПРСЛ) + Д + ***ø*** + ***-ий***», «І + Д + ***ø*** + ***-ий***», «ПРСЛ + І + ***ø*** + ***-ий***», «займенник + І + ***ø*** + ***-ий***» взагалі, не були предметом спеціального дослідження, чим і зумовлена **актуальність обраної теми.**

Матеріалом для дослідження послужила картотека, укладена шляхом суцільної вибірки зі Словника української мови [10] (узуальні одиниці), словників інновацій [1; 4; 5; 7; 9] (композитні новотвори).

Мета статті – виявити активність вживання складнонульсуфіксальних ад’єктивних дериватів з дієприкметниковим, дієслівним, прислівниковим і займенниковим компонентами, специфіку їх функціонування у мові, деривaційні, структурно-семантичні та функціональні можливості.

Ступінь вивченості проблеми. Аналізуючи композитні деривати з дієприкметниковим, дієслівним, прислівниковим і займенниковим компонентами в загальному масиві композитів, більшість мовознавців називає їх дериватами, що утворилися шляхом композиції основ без

участі афіксів (Г. Вокальчук, О. Рудь та ін.), з огляду на формант, до складу якого входить нульовий суфікс, ці композити не вивчалися.

Виклад основного матеріалу. Попри неузгодженість поглядів лінгвістів на частиномовний статус дієприкметника, незаперечними його ознаками визнається віддієслівне походження і семантико-синтаксична ад'єктивність.

О. Рудь, беручи за основу епітетну функцію складних дієприкметників, зараховує останні до складних прикметників. Функціональна тотожність прикметників та дієприкметників як складників епітетного словосполучення, на думку дослідниці, дає підставу розглядати прикметникову та дієприкметникову форми як рівноцінні в структурі складного прикметника [6: 3]. Це означає, що функціонально композити з другою дієприкметниковою основою, слід відносити до таких, що творяться на базі атрибутивного словосполучення. Однак, з огляду на семантику процесуальності, яка простежується в дієприкметниках, слід виділяти такі деривати в окрему підгрупу.

Композити з дієприкметниковим, дієслівним, прислівниковим і займенниковим компонентами, так само як і решту досліджуваних складнонульсуфіксальних одиниць, можна поділити за встановленням відношень між похідним словом і його твірною основою на семантично **мотивовані, напівмотивовані** та **немотивовані** деривати [3: 51–52]. До **мотивованих** відносимо композити, що вільно перифразовуються в речення, до **напівмотивованих** – ті, для перифразування яких треба додаткові слова, що не фіксуються в основі деривата, до **немотивованих** – лексеми, для перифразування яких необхідні додаткові слова, що не фіксуються в основі деривата. Наприклад, в узуальному словотворі (УС) зафіксовано полісемантичний композит ***чорномазий,*** що у 1-ому значенні виступає як **мотивований**, а у 2-ому – як **немотивований,** та два **напівмотивовані деривати (*видроокий* та *кислоокий*)**. Ад'єктиви цього словотвірного типу утворені на базі синтагм «П + ДПР» і «ДПР + І» за словотвірними структурами «П + ***-о-*** (сполучна голосна) + ДПР + ***ø*** + ***-ий***» та «ДПР + ***-о-*** (сполучна голосна) + І + ***ø*** + ***-ий***».

Композит ***чорномазий*** (перифраз «той, що мазаний (чимось) чорним»), заснований на інверсивному словосполученні *мазаний чорним* → ***чорномазий,*** бере участь у формуванні негативної оцінності та виступає у прямому значенні «чорний від бруду, замазаний в землю, грязь та ін.» [10 (11: 359)]: *Просовують до його [нього] рученята голі,* ***чорномазі*** *діти, страшні, сухі, тремтять од холоду...* (П. Мирний) [10 (11: 359)]; та переносному – «із темним кольором шкіри, дуже смуглий» [10 (11: 359)]: *Шубу одягай Замерзнеш у степу, – гукнув їй якийсь літній,* ***чорномазий****, як циган, козак* (З. Тулуб) [10 (11: 359)].

У ролі постпозиційного компонента, до якого приєднується нульовий суфікс, виступає іменникова основа – назва соматичного поняття ***-окий***, що вказує на ознаку за віднесенням до людини. Ці деривати означують істоту за зовнішніми анормативними анатомічними показниками і маркують негативну оцінку. Композит ***видроокий*** має значення «з очима, повіки яких вивернуті або розтягнені»: *З погляду якась [панія] витрішкувата, чи* ***видроока****, чи надута* (І. Нечуй-Левицький) [11 (1: 382)]. Прикметник ***кислоокий*** означує людину, «яка має закислі очі»*: І чую крізь гомін стихій над тілами рабів свист батогів... берегами женуть* ***кислооких*** *немитих і голих...* (Т. Осьмачка) [1: 244].

У індивідуально-авторському словотворі (ІАС) виявлено два **напівмотивовані** оказіональні **деривати *зіпрілотілий*** та ***роззявлеротий***, де перший з них указує на ознаку за фізичним станом людини: *...Я бачив вас тоді зчорнілих, Промерзлих і* ***зіпрілотілих.*** *Безсонням змучених солдат* (В. Ярмолюк) [5; 104], а другий перефразовується реченням «той, що нагадує роззявлений рот істоти» і вступає в дистрибуцію з іменником *кут,* маркуючи негативну оцінку: *...Запізнений кут* ***роззявлеротий*** *Мене ховає темно* (М. Семенко) [1: 383].

Під час основоскладання на морфемному шві між першою та другою кореневою морфемами відбуваються певні **морфонологічні явища,** а саме: 1) усічення суфікса ***-т-*** та випадіння голосної ***-е-*** у похідній дієприкметниковій основі (*видерті очі* → ***видроокий***); 2) усічення суфіксів ***-а, -н-*** та ***-ен-*** у похідній дієприкметниковій основі (*мазаний чорним* → ***чорномазий****, роззявлений рот* → ***роззявлеротий*** ***(****кут)* (М. Семенко) [1: 383]; 3) усічення префікса ***за-*** у похідній дієприкметниковій основі ***за****кислі* (← ***закисати*** у значенні «той, який

заплив виділеннями внаслідок запалення, пошкодження та ін. (про очі)) → ***кислоокий***.

Досліджувана лексико-семантична група – малопродуктивна як в УС, так і в ІАС. Серед репрезентованих дериватів переважають напівмотивовані.

В УС виявлено 10 композитів із матеріально не вираженим афіксом, утворених на базі словосполучень, що мають в основі власне дієслово: 5-ть складнонульсуфіксальних ад'єктивних дериватів (***карнавухий, клаповухий, чеверногий, шиверногий, шеверногий)*** утворені на базі синтагми «Д + І», дериват (***сліпородий***) – «П + Д» і 4 композити (***рясноцвітий***, ***густоцвітий, мимоходий, прямоходий***) – «ПРСЛ + Д». В ІАС виявлено 5-ть складнонульсуфіксальних ад'єктивних дериватів (***бистролетий, широколетий, швидколетий, прудкоходий; літоростий)*** утворених на базі синтагми «ПРСЛ + Д», 2 ад'єктивні новотвори (***злорікий, пожежновиїй***) – на базі синтагми «І + Д» і 1 дериват ***сторчоголовий,*** утворений на базі відфразеологічного словосполучення – ідіоми *сторч головою* («ПРСЛ + І»).

Узуальні складнонульсуфіксальні ад'єктивні деривати ***карнавухий, клаповухий, чеверногий, шиверногий, шеверногий,*** утворені на основі дієслівно-іменникового словосполучення, вживаються в розмовному та діалектному мовленні й означують істоту за зовнішніми анормативними анатомічними показниками, як видається, з точки зору синхронії, мають слабко виражену внутрішню форму через маловживаність першої основи. Їх композитний характер простежується через вільну (подільну) другу основу, що легко вичленовується на сучасному рівні, хоча для з'ясування семантики першого компонента довелося вдатися до етимологічного словника: композит ***карнавухий*** у значенні «з відрізаними або короткими вухами» (***карнавухий*** *хлопець*) може мати подвійну мотивацію: з одного боку, може бути утвореним з основ рос. прикметника *[корный] «короткий, куций»*, а з другого, – від українського дієслова *[корняти] «рубати, колоти»* або *[карнати]* (очевидно, *«обрізувати; стригти»*) [2 (2: 394)]. Лексема ***клаповухий*** (у значенні «з обвислими вухами») синонімічна до ***капловухий, карнавухий***. Вони можуть уживатися як для номінації людини, так і тварини. За даними етимологічного словника, ад'єктив ***клаповухий*** [*клопоухий*], *капловухий* [*каплоухий*] – складне слово, утворене з основ дієслова klapati *«хляпати»* та іменника uxo *«вухо»* [2 (2: 454)]: *Гостям служили Рустем та хлопець Бекір, тонкий, високий і* ***клаповухий*** (М. Коцюбинський) [10 (4: 173)]; *Капітан посміхається і показує фото... тупорилого,* ***клаповухого*** *здоровенного пса* (з газети) [10 (4: 173)].

Композити ***чеверногий, шиверногий, шеверногий*** мають значення «клишоногий, клишавий» і є фонетичними різновидами однієї лексеми. У словнику Б. Грінченка зафіксовано дієслово *чевріти* зі значенням «чахнути, хиріти» [8 (4: 449)], тому, очевидно, ці деривати утворені на базі дієслівно-іменникового словосполучення *«чевріють ноги»,* напр.: *Їй здавалося, що вона отака залишиться й повік – отака важка, черевата, неповоротка й* ***чевернога*** (Ю. Смолич) [10 (11: 289)]; *Це був високий мужик, що мав праву ногу скривлену в коліні досередини. Як ішов, то писав нею півколесо, достоту, як* ***шевернога*** *корова* (Л. Мартович) [10 (11: 450)].

Мотивований прикметник ***сліпородий*** вступає у відношення абсолютної синонімії зі складносуфіксальним композитом *сліпонароджений* і вживається у значенні «той, який народився сліпим (людина або тварина)», означуючи істоту: *Дарма й сонцеві, що в глухих нетрях землі риється якесь* ***сліпороде*** *звір'я [кріт]: хай собі риється та підпушує землю* (П. Мирний) [10 (9: 363–364)].

Мотивовані узуальні композити, утворені на базі прислівниково-дієслівного словосполучення ***рясноцвітий*** і ***густоцвітий,*** перефразовуються словосполученням «той, що рясно або густо цвіте» і означують рослину «з великою кількістю квіток» [10 (8: 926)], напр.: *Він міг, милуватися красою буйних лип, дубів і молодих* ***рясноцвітих*** *беріз* (П. Автомонов) [10 (8: 926)]; композит ***мимоїжджий*** має значення «який проїжджає мимо кого-, чого-небудь; проїжджий» [10 (4: 709)], а стилістично маркований прикметник ***прямоїжджий*** (нар.-поет.) співвідноситься з морфологічно простим прикметником *прямий* (про шлях, дорогу): *Ілля Муромець узяв* ***прямоїжджою*** *дорогою, мимо того лісу, де Соловей-розбойник [розбійник] сидів* (Українська казка) [10 (8: 369)].

Індивідуально-авторський дериват ***літоростий*** (← *рости літом,* перша прислівникова основа усікається) також означує рослини: *І* ***літорості*** *древа родоводу Дбайливими нащадками зростуть...* (О. Ундір) [5: 118]. Стилістично маркованими, передусім такими, що вживаються тільки в поетичному тексті, є композити-новотвори із першою прислівниковою основою ***бистро-, прудко-, швидко-, широко-*** та постпозиційними основами ***-летий*** і ***-ходий***, що означують здатність тварин (птахів, комах) швидко пересуватися. Відповідні деривати можуть мати подвійну мотивацію: їх можна розглядати як такі, що утворені на базі синтагм «ПРСЛ + Д» (***бистролетий*** – «той, що бистро летить») або «П + І» (***бистролетий*** – «той, що має бистрий лет»). Сполучаючись з іменниками різної семантики, що номінують неістот, ці композити вживаються у переносному метафоричному значенні: ***бистролетий*** *дар* (М. Рильський) [7: 43], ***прудкоході*** *вітрила* (Ю. Клен) [1: 369], ***швидколеті*** *хмари* (Т. Осьмачка) [4: 164], ***широколетий*** *день* (М. Рильський) [1: 483], ***широколеті*** *думки* (М. Рильський) [7: 58].

В ІАС зафіксовано два мотивовані деривати інверсивного характеру ***злорікий*** і ***пожежновиїй.*** Композит ***злорікий (***← від старослов'янського *рікти* або архаїчного і говіркового *ректи (говорити),* перифраз «той, що рече зло»**)** має значення «той, який віщує зло, нещастя; зловісний»: *Я вас любив, побожний, то* ***злорікий,*** *ви ж обминали, боячись, мене, і через те прощайте все навіки, і хоч тепер вас серце обмине* (Т. Осьмачка) [4: 59], а індивідуально-авторський нульсуфіксальний композит ***пожежновиїй*** вжито у значенні «вити, як на пожежу»: *Я круторогий, я* ***пожежновиїй,*** *зміїно вогневіє жовтий хвіст...* (В. Стус) [9].

Прикметник ***сторчоголовий*** семантично мотивується фразеологічною одиницею «летіти / полетіти сторч головою (сторчака)», що має іронічне забарвлення і вживається у значенні «дуже швидко йти, їхати, бігти; поспішати кудись». Перший прислівниковий компонент ***сторч*** ужитий у значенні «униз головою», а в основі другого лежить назва соматичного поняття, що вказує на ознаку «віднесення до істоти». Уступаючи у дистрибуцію з іменником *світ,* цей дериват набуває переносного метафоричного значення «спотворений, неправильний», напр.: *О білий світе* ***сторчоголовий,*** *опріч опричний – куди подітись?* (В. Стус) [4: 148].

За несподіваною оказіональною моделлю на базі займенниково-іменникового словосполучення утворено композит-новотвір ***моєокий*** у значенні «з очима, схожими на когось»: *… і ти –* ***моєоке*** *дитя...*(О. Короташ) [1: 283].

Висновки. Складнонульсуфіксальні ад'єктивні деривати, що утворені на базі словосполучень, які мають у своєму складі дієслова, прислівники і займенник є мотивованими та стилістично маркованими й переважають у розмовному та діалектному мовленні. В ІАС фіксуються деривати інверсивного характеру, утворені за оказіональними моделями.

Словотвірні типи складнонульсуфіксальних ад'єктивних дериватів, утворені на базі синтагм з дієприкметниковим, дієслівним та прислівниковим компонентом, – непродуктивні. Серед композитів досліджуваних словотвірних груп переважають мотивовані деривати; напівмотивованих зафіксовано значно менше; немотивовані деривати трапляються рідко.

Серед складнонульсуфіксальних ад'єктивних дериватів, утворених на базі прикметниково-іменникового сполучення, виділяються такі, що препозиційним компонентом мають прикметники неколірної семантики, які означують істоту за внутрішніми та зовнішніми характеристиками, рослини, якісну характеристику ландшафту, одягу та взуття, назви предметів, речей, механізмів, машин, зброї, небесних тіл, природних явищ, масть тварин тощо. Ця лексико-семантична група потребує **подальших розвідок.**

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Вокальчук Г. М. Короткий словник авторських неологізмів в українській поезії ХХ століття // Авторський неологізм в українській поезії ХХ століття (лексикографічний аспект) : [монографія] / Г. М. Вокальчук ; за ред. А. П. Грищенка. – Рівне: Науково-видавничий центр «Перспектива», 2004. – С.94–491.

2. Етимологічний словник української мови [Текст]: [у 7 т.] / [Нац. акад. наук України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Уклад.: Р. В. Болдирєв та ін.; Редкол. О. С. Мельничук (голов.ред.) та ін.]. – К.: Наук. думка. Т.І. – 1982. – 631 с., Т.ІІ. – 1985. – 570 с., Т. ІІІ. – 1989. – 550 с., Т. IV. – 2003. – 656 с, Т.V. – 2006. – 704 с.

3. Клименко Н. Ф. Словотворча структура і семантика складних слів у сучасній українській мові / Н. Ф. Клименко – К. : Наук. думка, 1984. – 251 с.
4. Колоїз Ж.В. Тлумачно-словотвірний словник оказіоналізмів / Ж. В. Колоїз. – Кривий Ріг : ТОВ «ЯВВА», 2003. – 168 с.
5. «Регіональний» словник поетичних неолексем (Рівненщина) / [відп. ред. Г. М. Вокальчук]. – Вид. 2-е, випр. і доп. – Острог: Вид-во НаУ «Острозька академія», 2008. – 192 с.
6. Рудь О. М. Структура, семантика та функціонування складних прикметників в українській поетичній мові ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / О. М. Рудь. – К., 2002. – 21 с.
7. Рудь О. Поетичне слововживання складних прикметників та дієприкметників / О. М. Рудь – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2001. – 270 с.
8. Словарь української мови [Текст]. / упоряд. Б. Грінченко. – К. : Довіра – УНВЦ «Рідна мова», 1997. – Т. І. – 494 с; Т. ІІ. –588 с. ; Т. ІІІ. – 516 с.; Т. ІV. – 616 с. – (Надруковано з вид. 1907–1909 рр. фотоспособом).
9. Словник поетичної мови Василя Стуса [Електронний ресурс] / [укладач Леся Оліфіренко] – Режим доступу : http://ukrlife.org/main/minerva/slovnykstus.htm
10. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; [гол. ред. І. К. Білодід]. – К. : Наук. думка, 1970–1980.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ольга Мізіна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка.

Наукові інтереси: морфеміка і словотвір, семантика і стилістика української мови.

УДК 811.16-13

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІРРЕАЛЬНОЇ МОДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Тетяна НЕСТЕРЕНКО (Кіровоград, Україна)

Статтю присвячено аналізу підходів до опису модальності як лінгвістичної категорії, визначенню теоретичних засад дослідження ірреальної модальності.

***Ключові слова**: модальність, ірреальна модальність, оптативна семантика, імперативна семантика.*

The paper explores the approach to the qualification of modality as a language category, defines her integration component with projection on the definition of modality and on the definition of theoretical limits.

***Main words**: modality, modal meaning, unreal modality, optative semantics, imperative semantics.*

Модальність, згідно з одним чи не найвідоміших її визначень, «відображає встановлене мовцем відношення змісту висловлення до дійсності [1: 53]. Вона є однією з найважливіших мовних категорій, що визначають розуміння та інтерпретацію мовлення, а отже, мають вихід у сфери комунікативно-прагматичну та когнітивну. У царині модальності для лінгвістики відкриваються можливості впритул наблизитися до розв'язання цілої низки питань, пов'язаних з проблемою відношень мови й мислення до явищ об'єктивного світу: «якщо функціонування природної мови якимось чином пов'язане з відношенням мислення до об'єктивного світу, то дослідження модальності має спричинитися до рішення принаймні деяких питань, що стосуються природи й структури «відношення змісту висловлення до дійсності з точки зору мовця», відношення, структуру якого й варто визначити в рамках відповідної теорії» [5: 11].

Модальність кваліфікують по-різному – як категорію універсальну понятійну, семантичну, логіко-граматичну, граматичну, функціонально-граматичну, функціонально-семантичну – залежно від того, який її аспект стає предметом наукового вивчення. Відсутність єдності в наукових поглядах певним чином прогнозована, адже «не існує висловлення, яке б не містило в собі певного компонента модальної семантики» [1: 56]. Звідси випливає, що модальність є організувальним компонентом висловлення, а модальна семантика слугує своєрідним стрижнем, на який нанизуються рівні мовної та домовної системи і ознаки якого виявляються на різних рівнях.

Модальність як мовна категорія розглядається у вигляді єдиної підсистеми, котра обслуговує відносно самостійну лінгвістичну галузь, що має складну, розгалужену структуру, володіє численними взаємозв'язками з різноманітними смисловими і граматичними (формалізованими) утвореннями в мові. Установлення арсеналу лінгвістичних